

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

Факультет іноземної філології

*До 300-річчя з Дня народження
Григорія Савича Сковороди*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ЛІНГВОДИДАКТИКИ

**Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти
факультету іноземної філології
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди**

Випуск 4

Електронне видання

Харків – 2022

УДК 81'243
ББК 81.2
А 43

Редакційна колегія:

Подуфалова Т. В., канд. філол. наук, доцент, доц. каф. практики англ. усного і писемного мовлення, координатор з наук. роботи ф-ту іноземної філології (**головний редактор**); **Невська Ю. В.**, канд. філол. наук, доцент, доц. каф. англ. фонетики і граматики (**заст. головного редактора, відп. секретар**); **Князь Г. О.**, канд. філол. наук, доцент, декан ф-ту іноземної філології; **Кононова Ж. О.**, канд. філол. наук, доцент, доц. каф. англ. філології; **Кошечкіна Т. М.**, канд. пед. наук, доцент, доц. каф. нім. і романської філології; **Левченко Я. Е.**, докт. пед. наук, професор, проф. каф. англ. філології; **Перевозчикова К. А.**, голова СНТ ф-ту іноземної філології.

А 43 Актуальні проблеми іноземної філології і лінгводидактики [Електронне видання]: Збірник наукових статей здобувачів вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. Вип. 4. 359 с.

У збірнику представлено наукові статті здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам іноземної філології та методики навчання іноземних мов.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів закладів вищої освіти.

УДК 81'243
ББК 81.2

Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 11 від 16.11.2022 р.)

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2022

<i>Демченко Ксенія</i> . Художня своєрідність казок Еліонор Фарджон	85
<i>Добрянська Юлія</i> . Аспекти порівнянь жанру “CHICK LIT”	87
<i>Дорофейчик Вікторія</i> . Алюзія в англomовному медійному дискурсі	90
<i>Єнгібарян Людмила</i> . Сленгізми як лексичний засіб вираження емоцій в англійській мові	93
<i>Жадан Анжеліка</i> . Інтертекстуальність як ознака елітарної мовної особистості: алгоритм дослідження	96
<i>Жучкова Софія</i> . Відтворення міфологічного часопростору в романі Ніла Геймана «Книга кладовища»	99
<i>Запорожська Дар'я</i> . Стилiстичні засоби вираження «чорного гумору» в оповіданнях Стівена Лікока	102
<i>Зеленська Катерина</i> . Дидактичний інструментарій формування лексичної компетентності учнів старшої школи	107
<i>Зіньковська Владислава</i> . Вербально-семантичний рівень мовної особистості персонажа-вчителя (на матеріалі кінострічки «Тріумф: історія Рона Кларка»)	112
<i>Зоріна Дар'я</i> . Просторова організація роману Н. Геймана «Небудь-де»	119
<i>Ісаєнко Владислава</i> . Фразеологічна репрезентація образу суб'єкту неуспішної діяльності в англійській мові	121
<i>Кабачька Олена</i> . Вербалізація концептуальної метафори бажання в сучасних англomовних піснях	125
<i>Калініна Дар'я</i> . Структура часових маркерів у романі Халіда Госейні «І гори відповіли луною»	129
<i>Килипко Дмитро</i> . Художня концепція світу у творчості Ієна Мак'юена	132
<i>Кисляк Анастасія</i> . Комунікативні тактики автора в романі-антиутопії «451° за Фаренгейтом»	136
<i>Климець Ірина</i> . Символізм простору в автобіографічній повісті Джанет Вінтерсон «Крім апельсинів, є й інші фрукти» (“Oranges Are not the Only Fruit”)	139
<i>Ковальова Василина</i> . Риси поетики магічного реалізму роману С. Рушді «Опівнічні діти»	143
<i>Козакова Марія</i> . Національно-культурні особливості фразеологічних одиниць із компонентом-назвою предметів побуту в англійській та українській мовах	147
<i>Козуб Наталія</i> . Образ дороги в повісті «Кораліна» Н. Геймана	151
<i>Колесникова Ярославна</i> . Стилiстичні особливості використання професійної лексики в романі Маркуса Ортса «Lehrerzimmer»	154

3. Лозовік К.В. Миф и сказка в творчестве Нила Геймана. Политематический журнал научных публикаций «Дискуссия», № 4 (34). 2013. С.124-132.
4. Лотман Ю.М. В школе поэтического слова: Пушкин. Лермонтов. Гоголь. Москва: Просвещение. 1988. С.251-292.
5. Neil, Gaiman. The Graveyard Book. Bloomsbury Children's Book, Bloomsbury Publishing. 2009. 304 p.

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ «ЧОРНОГО ГУМОРУ» В ОПОВІДАННЯХ СТІВЕНА ЛІКОКА

Дар'я ЗАПОРОЖСЬКА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент І. В. Жарковська

У статті проаналізовано стилістичні особливості поняття «чорний гумор» в гумористичних текстах. Визначено основні стилістичні засоби, що допомагають досягти ефекту характерного для «чорного гумору». Акцентовано увагу на амбівалентній природі, основних особливостях поняття «чорний гумор». З'ясовано, що основними стилістичними засобами «чорного гумору» є іронія, сарказм, антитеза, метафора, перифраз, алогізм та пародія.

Ключові слова: *гумор, чорний гумор, іронія, сарказм, перифраз, метафора, антитеза, алогізм.*

The article analyzes the stylistic features of the concept of «black humor» in humorous texts. The main stylistic tools that help to achieve the effect characteristic of "black humor" are defined. Attention is focused on the ambivalent nature and the main features of the concept of "black humor". It is found that the main stylistic means of "black humor" are irony, sarcasm, antithesis, metaphor, paraphrase, alogism and parody.

Key words: *humour, black humour, irony, sarcasm, antithesis, metaphor, paraphrase, alogism and parody.*

Питання гумору ще здавна привертало до себе увагу науковців різних дисциплін: культурологів, лінгвістів, літературознавців, психологів, філософів. Серед питань присвячених гумору були наступні: природа сміху (Арістотель, І. Кант, З. Фрейд), семіотика гумору (А. Карасик), мовні механізми створення комічного (Н. Арутюнова), гумор у психологічному аспекті (З. Фрейд) тощо. Добродушний гумор висміює часткові недоліки позитивних явищ, але чимало письменників звертаються до чорного гумору, як більш яскравого засобу для відображення реалій життя. Феномен чорного гумору досліджений у мовознавстві не достатньо, а тому існують лакуни через які не можна повністю прослідкувати специфіку цього явища. Метою нашого дослідження є проаналізувати стилістичні засоби створення гумористичного ефекту в оповіданнях Стівена Батлера Лікока. Для реалізації поставленої мети потрібно виокремити специфічні риси, притаманні поняттю «чорний гумор»,

проаналізувати способи вираження «чорного гумору» в художній літературі, репрезентувати стилістику елементів «чорного гумору» в текстах С. Лікока.

«Чорний гумор» – це гумор з елементами цинізму, комічний ефект полягає у глузуванні над смертю, хворобами, насиллям, фізичними вадами, макабричними темами, татуйованими сферами людського життя тощо. «Чорний гумор» є амбівалентним явищем, суперечливим за своєю природою, бо містить опозиційні за значенням складники. Поняття «гумор» відображає смішне, іронічне зображення подій та об'єктів, «чорний» надає не позитивного сприйняття, в якому репрезентовано недоторкані для жартів стереотипи. Чорний гумор поєднує трагічне і комічне, відображає «високе» у зниженому стилі, «в контекстах низу», які стильово і стилістично є зниженими і цим і породжується сміх. У 1964 році основоположник американського терміну «чорний гумор» К. Нікербокер опублікував статтю «Гумор зі смертельною отрутою», в якій визначив, що «чорний гумор» не підбадьорює, а несе жовч правди [3; 8]. Серед науковців, які займалися питанням «чорного гумору» можемо виокремити праці: О. Борисова, який дослідив відтворення «чорного гумору» в кінопродукції; С. Кумпан – переклад «чорного гумору» в художніх творах; Ю. Лотман, Т. Денисова, Ч. Рассел – своєрідність світогляду та творчого методу «чорних гумористів», Ф. Бацевич репрезентував лінгвокомунікативні аспекти українського «чорного гумору».

Ф. Бацевич у своїх наукових роботах акцентує, що виявами «чорного гумору» є мовна гра, нонсенс та інші засоби текстового «оживлення», гра модальностями, поведінковий абсурд, гра оцінками, текстовими регістрами, тональностями [1].

На думку Ф. Бацевича за допомогою «чорного гумору» відбувається «десакралізація» зведення стереотипів «високого», «недоторканого» до рівня побутового з метою породження особливих комунікативних смислів, які умовно можна кваліфікувати як «звільнення за допомогою сміху саме в межах цього типу текстової історії».

Важливу роль у досягненні «чорного» гумористичного ефекту на лексико-стилістичному рівні відіграють засоби мовної виразності, а саме тропи та фігури мовлення, такі як метафора, гіпербола (підсилення ефекту комічності та абсурдності ситуації), літота (для збільшення рівня емоційності висловлення, створення ефекту іронії), антитеза (поєднання антонімічних понять створює смисловий контраст, що також сприяє приверненню уваги глядача), перифраз. Серед основних засобів чорного гумору є іронія (вербальна, ситуативна та драматична) і сарказм. Іронія широко використовується для створення та підсилення комічності ситуації, сарказм вербалізує гостру емоційну оцінку явищ без використання підтексту. М. Євстаф'єва вважає, концептуально сфера чорного гумору пов'язана з темою смерті і асоціацій з нею, руйнування фізіологічної цілісності людини, страху перед небезпекою, загрози близьким, соціальних катастроф, «некрофільства» [4].

Феномен чорного гумору також розглядають як «можливість гри з подіями, що сприймаються як травмуючі» [11; 163]. Серед основних рис чорного

гумору є інтелектуалізм та філософічність; агресивність, стосовно традицій та здорового глузду [3]. «Чорний гумор» репрезентується в творах через інверсивні ігри опозиційних точок бінарну: життя – смерть, здоров'я – хвороба. Важливим складником чорного гумору є алогізм, що відображає смішне в несумісності. Чорний гумор приховується в ненормативних лексичних одиницях, алегоріях, зооморфних зіставних, які працюють на зниження образів загалом, викриттям вад. Чорний гумор поєднує потворне і комічне, трагічне і смішне, він «загострює трагічне, так, що воно викликає сміх» [6].

Яскравим прикладом гумористичних творів стали оповідання канадського письменника Стівена Батлера Лікока. Він не лише писав гумористичні твори, але й досліджував феномен гумору в численних наукових працях: “Humor as I see it”, “Humor, its Theory and Technique” (1935), “Humor and Humanity” (1938) та інші. Йому притаманний гумор ситуацій і гумор характерів, але за комізмом завжди прихована драма, в його творах поєднується смішне і трагічне. В оповіданні “Gertrude the Governess: or, Simple Seventeen” подається суперечність між поняттям «щастя» та звичним шаблонним сприйняття його та його складників. Стівен Лікок, описуючи «безхмарне щастя» героїні, десакралізує це поняття, доповнюючи розповідь про її життя ситуаціями не характерними для щасливого життя: “*Gertrude and Ronald were wed. Their happiness was complete. Need we say more? Yes, only this. The Earl was killed in the hunting-field a few days after. The Countess was struck by lightning. The two children fell down a well. Thus the happiness of Gertrude and Ronald was*” [7]. Перша фраза і подальші факти цього абзацу є абсолютно непоєднуваними і нівелюють значення одне одного. Письменник зумисне доводить ситуацію до абсурду, іронізує протиставляючи опозиційні феномени щастя і смерть, відображаючи щастя героїв в смерті інших. В оповіданні “How to live to be 200” подається віра людини в інструкції, які «покращують життя», герой доходить до алогічних дій, які є контрастними, щоб ще більше загострити увагу на їх парадоксальності: “*He used to take a cold plunge every morning. He said it **opened his pores**. After it he took a hot sponge. He said it **closed the pores**. He got so that he could open and shut his pores at will*” [7]. Своє ставлення до героя твору Лікок увиразнює зооморфними порівняннями: “*After he had got his undershirt on, Jiggins used to hitch himself up **like a dog in harness** and do Sandow exercises. He did them forwards, backwards, and hind-side up*” [7]. Герой твору зумисно знущається над собою, над своїм тілом і здоров'ям, Лікок описує мазохістські нахили Джиггінса увиразнюючи їх гіперболою: “*In the evenings in his room he used to lift iron bars, cannon-balls, heave dumb-bells, and haul himself up to the ceiling with his teeth. You could hear the thumps half a mile. He liked it*” [7]. Авторський перифраз “*dumb-belled himself to death*” вжитий у цьому тексті, є яскравим зразком чорного гумору. Лікок зумисне використовує неологізм, що є логічним висновком всього життя героя, який був одержимий манією здоров'я. Письменник навіть не співчуває героєві, вказує, що такі як він “*make themselves a nuisance*”.

Лікок висміює медицину, говорячи про певні медичні терміни в іронічному стилі, наприклад, бацилу він зображує як домашнього улюбленця та переконує

людей ставитися до хвороб легковажно, стверджуючи, що небезпечний вірус “*perfectly quiet and harmless*”: “*If you see a bacilli, walk right up to it, and look it in the eye. If one flies into your room, strike at it with your hat or with a towel. Hit it as hard as you can between the neck and the thorax. It will soon get sick of that. Speak to it. Call out to it to "lie down." It will understand. I had a bacilli once, called Fido, that would come and lie at my feet while I was working. I never knew a more affectionate companion, and when it was run over by an automobile, I buried it in the garden with genuine sorrow*” [7]. Лікок нівелює небезпеку для життя від серйозних хвороб, таким чином, нехтуючи роллю медицини в порятунку людей: “*Understand that it is only a fad of modern medicine to say that cholera and typhoid and diphtheria are caused by bacilli and germs; nonsense. Cholera is caused by a frightful pain in the stomach, and diphtheria is caused by trying to cure a sore throat*” [7]. У творі доведено до абсурду проблему ЗОЖ, роль медицини в боротьбі з хворобами, переїдання. Письменник дає гіперболізовані поради, які і спричиняють алогізм ситуацій та поведінки, щоб ще більше показати абсурдність людських дій: “*Eat what you want. Eat lots of it. Yes, eat too much of it.... Eat everything that you like until you can't eat any more. The only test is, can you pay for it? If you can't pay for it, don't eat it*”, “*Go to a laundry and get a bag of starch, and eat your fill of it. Eat it, and take a good long drink of glue after it, and a spoonful of Portland cement. That will gluten you, good and solid. If you like nitrogen, go and get a druggist to give you a canful of it at the soda counter, and let you sip it with a straw*”, “*Get your room full of good air, then shut up the windows and keep it. It will keep for years. Anyway, don't keep using your lungs all the time. Let them rest*” [7].

В оповіданні “*My affair with my landlord*” абсурдно зображено дії героя і дії поліціанта, які нівелюють його трудові обов’язки. Насильницька смерть людини сприймається без трагічності, як щось звичне, повсякденне та вербалізується іронією, літотою: “*No doubt if every case of a shooting of a landlord were made a matter of inquiry the result would be embarrassing and tedious*” [7]. Момент вбивства невинної людини описано з елементами чорного гумору. Герой, описуючи цей епізод, ніби розповідає не про смерть, а про якусь повсякденну справу, керуючись медичними термінами, він спростовує свою роль у вбивстві: “*... the third and fourth had cut throught his braces at the back. He was visibly in the state of collapse. It was doubtful if he could reach the street. But even if he could, it was certain that he couldn't walk upon it... I left him as he was...*” [7]. Сатиричне та алогічне сприйняття реальності міститься в останній фразі героя цього твору, адже за такий страшний вчинок він прагне нагороди: “*If the Tenant League medal is given to me, I want it to be with full understanding of the case*” [7].

У творах Лікока традиційні уявлення прийняті в суспільстві розвінчуються і зображаються під іншим кутом, автор ніби відкриває внутрішню неправдивість шаблонів. Герої Лікока діють алогічно, суперечливо, не підкоряючись законам логіки. У оповіданнях Лікока яскраво репрезентується поняття «чорного гумору» через стилістичні засоби: метафори, антитезу, вербальну та ситуативну іронію, сарказм, алогізм, пародію, перифраз, літоту, гіперболу. Саме завдяки

використанню цих стилістичних засобів створено індивідуально авторський стиль Стівена Лікока та неповторні зразки «чорного гумору».

Перспективи дослідження. В подальшому плануємо глибше дослідити поняття чорного гумору та способи його реалізації в художніх текстах, на прикладі творчості Стівена Батлера Лікока.

Література

1. Бацевич Ф. С. Лінгвокомунікативні аспекти українського «чорного гумору». *Лінгвістичні дослідження*. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2018. Вип. 47. С. 180 – 188.
2. Борисова О. В. Специфіка лінгвокультурної адаптації при відтворенні комічного в англо-українському перекладі. *Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу*. Київ : КНУТД, 2020. С. 453–455.
3. Бричка Ю. В., Козюра О. В. «Чорний гумор» як американський літературний феномен. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018»*. Черкаси: Черкаський національний університет, 2018. С. 243–244.
4. Евстафьева М. А. Тематическое поле черного юмора. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. Серия: Филология, педагогика, психология*. 2017. № 4. С. 24–31. URL: <https://journals.kantiana.ru/vestnik/3643/10125/> (дата звернення: 20.10.2022).
5. Кумпан С. М. Відтворення комічного потенціалу тексту в художньому перекладі (на прикладі новелістики Івліна Во). *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки»*. 2016. № 2 (12). С. 270–275. URL: <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2016/2/42.pdf> (дата звернення: 20. 10. 2022).
6. Левицька Н. Специфіка «чорного гумору» в романах Е.М. Ремарка «На західному фронті без змін» та «Чорний обеліск». *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Хмельницький: Хмельницький національний університет. 2021. С. 82–86.
7. 15 лучших юмористических рассказов. URL: <https://inlnk.ru/ro62aB> (дата звернення: 14.08.2022).
8. Knickerbocker C. The art of fiction №36. Paris Review Foundation. 2004. URL: <http://www.theparisreview.com> (дата звернення: 20.08.2022).
9. Willinger U., Hergovich A., Schmoeger M. et al. Cognitive and emotional demands of black humour processing: the role of intelligence, aggressiveness and mood. *Cognitive Processing*. 2017. Issue 18. P. 159–167. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5383683/> (дата звернення: 20.08.2022).